

گزارش تحلیلی در خصوص سند همکاری ۲۵ ساله کشورهای ایران و چین |

- نام پژوهش: گزارش تحلیلی در خصوص سند همکاری ۲۵ ساله کشورهای ایران و چین | کدشناسایی: ۱۱۲۱۲۰۰۰۱۲۳
- تهیه شده: واحد پژوهش و بررسی های اقتصادی
- انتشارات: اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی اصفهان
- تاریخ انتشار: فروردین ماه ۱۴۰۰
- صاحب امتیاز: اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی اصفهان
- تهیه کننده: دکتر مصطفی مبینی دهکردی
- ناظر علمی: دکتر زهرا زمانی

است. بنابراین باید بندهای این سند همکاری که در آینده تبدیل به قرارداد خواهد شد، به دقت مورد بررسی و نکات قابل توجه آن برجسته شود.

• کشور چین و روابط تجاری با ایران و جهان

چین، اقتصاد دوم جهان در حال حاضر و احتمالاً اقتصاد اول جهان در سال‌های نه‌چندان دور باشد و بازار بسیار بزرگی برای کالاهای ایرانی و از طرفی ظرفیت بسیار عظیمی برای توسعه همکاری‌های اقتصادی با ایران دارد. جمعیت بالا همواره یکی از فاکتورهای قدرت این ابرقدرت جهانی بوده است. به نحوی که برخی اعتقاد دارند، چین جهان جدایی از مابقی کشورهای دنیا خصوصاً کشورهای غربی است. برای ارتباط با کشور چین نیاز است که حتماً الزامات فرهنگی و اجتماعی آن را در نظر گرفت. در جدول زیر برخی از مهم‌ترین ویژگی‌های فرهنگی و جمعیتی کشور چین نشان داده شده است:

برآوردهای کارشناسان نشان می‌دهد این کشور آسیایی زودتر از

• مقدمه

در تعاریف حقوقی تفاهم‌نامه، توافقنامه، قرارداد، عهدنامه و... تعبیری هستند که هم کدام معانی خاص خود را دارد و تفسیر آنها خارج از بحث این نوشتار است اما برخی به اشتباه درباره سند همکاری راهبردی ۲۵ ساله ایران و چین به اشتباه به عنوان توافقنامه یا قرارداد همکاری نام می‌برند که باید به این اشتباه توجه ویژه گردد. به هر حال این سند همکاری به نوعی خط و مشی همکاری‌های راهبردی فیما بین ایران و چین را برای مدت ۲۵ سال آینده ترسیم می‌کند. این تفاهم‌نامه در حال حاضر صرفاً در حد «نقشه راه» و «برنامه اقدام» است که تعداد صفحات پیش‌نویس منتشرشده حدود ۲۰ صفحه است. پیش‌نویس این سند ۹ بند دارد و ۳ بند تحت عنوان‌های؛ «اهداف اساسی»، «عناوین اصلی برنامه‌ها» و «اقدامات اجرایی» به صورت ضمیمه به آن اضافه شده است. بنابراین آنچه در این تفاهم‌نامه وجود دارد متضمن بار حقوقی و اجرایی برای طرفین نیست و تنها دریچه‌ای برای گسترش همکاری‌های اقتصادی، امنیتی در آینده

چین، اقتصاد دوم جهان در حال حاضر و احتمالاً اقتصاد اول جهان در سال‌های نه‌چندان دور باشد و بازار بسیار بزرگی برای کالاهای ایرانی و از طرفی ظرفیت بسیار عظیمی برای توسعه همکاری‌های اقتصادی با ایران دارد.

• جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، فرهنگی و اجتماعی کشور چین

ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی	ویژگی‌های جمعیت‌شناختی
دین اصلی بودایی و بی‌مذهبی	جمعیت ۱ میلیارد و ۴۳۷ میلیون نفر
اقلیت‌های دینی مسلمان و مسیحی	جمعیت مردان و زنان ۵۱/۲۹ و ۴۸/۷۱ درصد
اقلیت‌های قومی ایغور، ژوانگ، هویی‌ها، مغول، میاو، توجیا	جمعیت شهری ۶۰ درصد
زبان‌های رایج چینی کانتونی، چینی ماندارین، تبتی، ایغوری	جمعیت روستایی ۴۰ درصد
شهرهای مهم پکن، شانگهای، گوانگژو، شنزن، تیانجین، ووهان، دونگ گوان	میانگین سنی جمعیت ۳۸ ساله

تواند از اقتصاد آمریکا پیشی بگیرد. کشور چین تا پایان ماه مارس ۲۰۲۱ با بیش از ۸۰ کشور از جمله کشورهای حوزه خلیج فارس، ترکیه، عربستان و ... قرارداد بسته است. براساس آمارهای منتشر شده، کشورهای همسایه ی ایران، در حال گسترش تجارت خود با کشور چین بوده به طوری که ارزش آن به بیش از ۳۸۰ میلیارد دلار می‌رسد و سهم ایران تنها ۳ درصد ارزش این تجارت است. طبق آمار ارائه شده در جدول ۲، اولین شریک تجاری کشور چین، کشور آمریکا بوده و در مقایسه با سایر کشورها، کشور ایران جایگاه بالایی در تجارت با کشور چین ندارد. طبق این آمار، حجم تجارت هشت کشور همسایه ی ایران شامل روسیه، عربستان، امارات، عراق، ترکیه، قزاقستان، عمان و پاکستان با کشور چین در سال ۲۰۲۰ از ایران بالاتر بوده است. در جدول زیر، رقبای عمده تجاری کشور چین در سال ۲۰۲۰ نشان داده شده است:

انتظارات از آمریکا به عنوان بزرگترین اقتصاد جهان پیشی می‌گیرد. طبق آمار ارائه شده، اقتصاد آمریکا در سال ۲۰۲۰ میلادی با برآورد اولیه دولت ۲/۳ درصد کوچکتر شده است و به ۲۰ تریلیون و ۹۳ میلیارد دلار کاهش یافته است. در مقابل تولید ناخالص داخلی کشور چین در سال ۲۰۲۰ با ۲/۳ درصد افزایش به ۱۰۱ تریلیون و ۶۰۰ میلیارد یوان رسیده است. این میزان برابر است با ۱۴ تریلیون و ۷۰۰ میلیارد دلار که بر اساس متوسط نرخ ارز ۶/۹ یوان در برابر هر دلار آمریکا محاسبه شده است. این آمار نشان می‌دهد اقتصاد چین تنها ۶/۲ تریلیون دلار از آمریکا عقب است، درحالی که در سال ۲۰۱۹ این رقم ۷/۱ تریلیون دلار بود. البته با توجه به شیوع کرونا در جهان، کشور آمریکا ضربه سنگین تری نسبت به کشور چین از کرونا تجربه کرد. اما طبق پیش بینی ها اگر واحد پول چین تا حدود ۶ یوان در هر دلار آمریکا تقویت شود، اقتصاد چین تا سال ۲۰۲۶ می

• جدول ۲. شرکای تجاری چین در سال ۲۰۲۰ (میلیون دلار)

رتبه	نام	ارزش صادرات	ارزش واردات	کل تجارت
۱	آمریکا	۴۵۱،۸۱۳	۱۳۴،۹۰۸	۵۸۶،۷۲۱
۲	ژاپن	۱۴۲،۶۶۴	۱۷۴،۸۷۴	۳۱۷،۵۳۸
۳	کره جنوبی	۱۱۲،۵۰۵	۱۷۲،۷۶۰	۲۸۵،۲۶۴
۴	هنگ کنگ	۲۷۲،۵۰۵	۶،۹۸۴	۲۷۹،۶۴۲
۵	تایوان	۶۰،۱۴۲	۲۰۰،۶۶۴	۲۶۰،۸۰۶
۶	ویتنام	۱۱۳،۸۱۴	۷۸،۴۷۵	۱۹۲،۲۸۹
۷	آلمان	۸۶،۸۲۵	۱۰۵،۲۶۱	۱۹۲،۰۸۶
۸	استرالیا	۵۳،۴۸۲	۱۱۴،۸۳۷	۱۶۸،۳۱۹
۹	مالزی	۵۶،۴۲۸	۷۴،۷۳۳	۱۳۱،۱۶۱
۱۰	برزیل	۳۴،۹۵۷	۸۴،۰۸۴	۱۱۹،۰۴۰
۱۹	عربستان	۲۸،۰۹۹	۳۹،۰۳۳	۶۷،۱۳۲
۲۵	امارات متحده عربی	۳۲،۳۰۷	۱۶،۸۶۹	۴۹،۱۷۶
۳۰	عراق	۱۰،۹۲۴	۱۹،۲۵۳	۳۰،۱۷۷
۳۲	ترکیه	۲۰،۳۵۷	۳،۷۱۷	۲۴،۰۷۳
۳۵	قزاقستان	۱۱،۷۰۷	۹،۷۳۹	۲۱،۴۴۷
۳۹	عمان	۳،۰۹۱	۱۵،۵۵۲	۱۸،۶۴۳
۴۴	پاکستان	۱۵،۳۶۷	۲،۱۲۳	۱۷،۴۹۰
۴۷	ایران	۸،۵۱۰	۶،۴۰۲	۱۴،۹۱۲
۵۰	کویت	۳،۵۷۹	۱۰،۷۰۷	۱۴،۲۸۶
۵۵	قطر	۲،۶۳۳	۸،۲۷۱	۱۰،۹۰۴

• منبع: سازمان تجارت جهانی

براساس آمارهای منتشر شده، کشورهای همسایه ی ایران، در حال گسترش تجارت خود با کشور چین بوده به طوری که ارزش آن به بیش از ۳۸۰ میلیارد دلار می‌رسد و سهم ایران تنها ۳ درصد ارزش این تجارت است.

● جدول ۳. تراز تجاری (صادرات غیرنفتی) ایران و چین در ۵ سال گذشته (میلیون دلار)

سال	صادرات ایران به چین	واردات ایران از چین	حجم تجارت دو کشور	تراز تجاری	مجموع صادرات ایران	سهم بازار چین از صادرات غیرنفتی ایران (درصد)
۱۳۹۵	۸,۳۷۰	۱۰,۶۹۶	۱۹,۰۶۶	-۲,۳۲۷	۴۳,۸۳۷	۱۹
۱۳۹۶	۹,۰۱۲	۱۳,۱۲۴	۲۲,۱۳۶	-۴,۱۱۱	۴۶,۷۷۴	۱۹
۱۳۹۷	۹,۲۰۹	۱۰,۰۳۹	۱۹,۲۴۸	-۸۳۰	۴۴,۳۱۰	۲۱
۱۳۹۸	۹,۶۲۰	۱۰,۹۷۴	۲۰,۵۹۵	-۱,۳۵۴	۳۵,۳۹۸	۲۷
۱۳۹۹	۸,۰۹۹	۸,۷۹۱	۱۶,۸۹۰	-۶۹۳	۳۴,۱۹۸	۲۴

● منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران

کل ارزش تجارت ایران و چین در پایان سال ۲۰۲۰، حدود ۱۴ میلیارد دلار بوده است، که باعث شده تا ایران در بین کشورهای همسایه ی خود در رتبه نهم تجارت با چین قرار بگیرد، که با توجه به موقعیت ژئوپولوتیک ایران و قرار گیری بر سر راه ابریشم، این عدد قابل افزایش خواهد بود. بنابراین سهم بازار چین از صادرات غیر نفتی ایران در پنج سال اخیر با رشد به ۲۴ درصد در سال ۱۳۹۹ رسیده است. نکته قابل توجه در خصوص این آمار ارائه شده آن است که در سال ۱۳۹۹ به دلیل شیوع اپیدمی کرونا در سطح جهان و آسیب دیدن اقتصاد اکثر کشورها از بیماری، حجم صادرات و واردات ایران با کشور چین کاهش یافته است، که این اتفاق در سراسر دنیا در روابط تجاری کشورها مشهود بوده است. همچنین نکته قابل توجه آن است که در سال ۱۳۹۹ بزرگترین شریک تجاری ایران در صادرات و واردات، کشور چین بوده است.

برجام است. این سند همکاری ۲۵ ساله می تواند یکی از مهم ترین فرصت های کشور برای تبادل دانش فناوری، توسعه بازار، توسعه تجارت و... با اصلی ترین شریک تجاری ایران باشد که براساس تفاهمنامه به دنبال انعقاد قراردادهایی با محوریت؛ افزایش سرمایه گذاری زیرساختی، انتقال فناوری و نوآوری و افزایش مبادلات اقتصادی با تکیه بر پیمان های پولی و ارزی است. سابقه این سند به ژانویه ۲۰۱۶ باز می گردد زمانی که روسای جمهور دو کشور در تهران بیانیه مشترکی در مورد ایجاد مشارکت استراتژیک جامع صادر و توافق کردند که به یک برنامه همکاری جامع برسند. در همان زمان مقام معظم رهبری در دیدار رئیس جمهور چین، «توافق رؤسای جمهوری ایران و چین را برای یک روابط استراتژیک ۲۵ ساله، کاملاً درست و حکمت آمیز» عنوان کردند. دقیقاً مشخص نیست که آیا نقش خروج آمریکا از برجام و بازگشت تحریم ها در سال ۱۳۹۷ تأثیری در این موافقتنامه داشته است یا خیر، اما تا پیش از خروج آمریکا از برجام ایران و

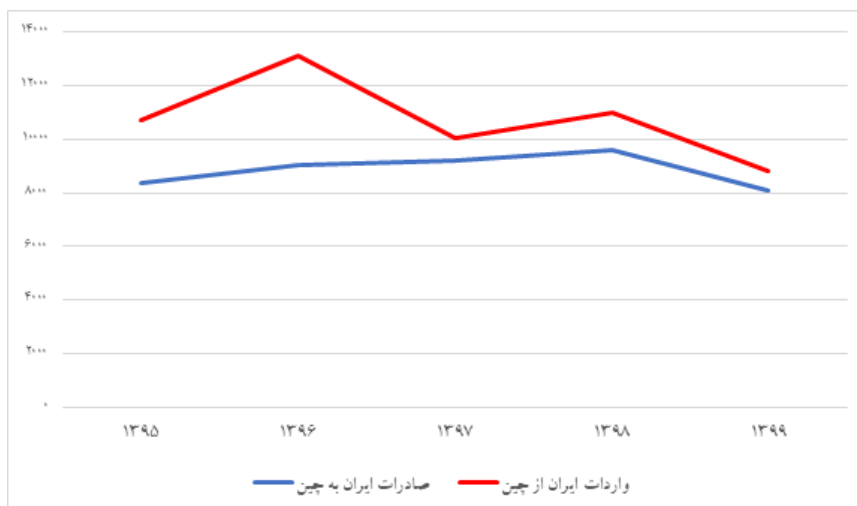

سابقه این سند به ژانویه ۲۰۱۶ باز می گردد زمانی که روسای جمهور دو کشور در تهران بیانیه مشترکی در مورد ایجاد مشارکت استراتژیک جامع صادر و توافق کردند که به یک برنامه همکاری جامع برسند.

● سابقه و مفاد سند همکاری ایران و چین

این تفاهننامه همکاری اولین تفاهم بزرگ اقتصادی بعد از

● نمودار ۱. میزان واردات و صادرات ایران با چین در ۵ سال اخیر (میلیون دلار)

دلاری برای سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های اقتصادی جهان به منظور گسترش جهانی شدن و توسعه بازارها رونمایی کرده‌است. این طرح بزرگترین طرح سرمایه‌گذاری است که تاکنون توسط یک کشور ارائه شده‌است. اجلاس راه ابریشم جدید یا نشست یک کمر بند و یک جاده، نشست دو روزه مقامات عالی رتبه صد کشور جهان در پکن با میزبانی و محوریت چین است که طی روزهای ۱۴ و ۱۵ ماه مه ۲۰۱۷ میلادی برگزار شد. در این نشست، شی جین پینگ، رئیس‌جمهور چین، از کشورها خواست که حمایت‌گرایی را رد کنند و روند جهانی شدن را بپذیرند. در خاتمه، جمعی از رهبران حاضر در نشست، موافقتنامه راه ابریشم جدید را امضا کردند.

● شکل ۱. طرح یک کمر بند، یک جاده ارائه شده توسط کشور چین

آنچه در مورد این سند باید گفت آن است که سندی که به امضا وزرای خارجه دو کشور رسیده، نه قرارداد است و نه تفاهم‌نامه یا توافق‌نامه، بلکه سندی راهبردی است که بیشتر ماهیت نقشه‌ی راه و چهارچوب همکاری و زمینه‌های مشارکت را برای دو طرف دارد. در عرصه‌ی جهانی و تعاملات بین‌المللی، وجود چنین اسنادی برای هر کشوری نوعی دارایی و ظرفیت تولید ثروت به شمار می‌رود، فارغ از آن که بین آلمان و ژاپن باشد یا کانادا و ترکیه. عملیاتی کردن مفاد این سند، نیاز به دو گروه اسناد دارد؛ نخست برنامه‌ی اقدام و عمل (Action Plan) و در مرحله بعد قراردادهای تعهدآور موردی برای هر طرح.

در واقع، این سند برنامه‌ای است سیاسی، راهبردی، اقتصادی و فرهنگی که عرصه‌های مختلف همکاری دو کشور ایران و چین را مدنظر قرار داده است. بنابراین برگ وزارت امور خارجه این سند در بعد سیاسی، طرفین رایزنی و همکاری‌های نزدیک خود در موضوعات مورد نظر و در

چین نزدیک به ۳ سال فرصت داشتند تا سند همکاری ۲۵ ساله را نهایی کنند. به هر حال نمی‌توان تحریم‌های آمریکا را در همکاری اقتصادی ایران و چین، بی‌تاثیر دانست. اما پس از اعمال تحریم‌های یک جانبه ایالات متحده برخی شرکت‌های بزرگ سرمایه‌گذاری چینی نیز از ایران خارج شدند. ۱۴ مهر ۱۳۹۸ ایران رسماً اعلام کرد شرکت ملی نفت چین (سی‌ان‌پی‌سی) از طرح توسعه فاز ۱۱ پارس جنوبی کناره‌گیری کرده است. یک سال پیش‌تر شرکت چینی اعلام کرده بود به دلیل تحریم‌ها از سرمایه‌گذاری در پارس جنوبی منصرف شده است. پیش از آن توتال فرانسه نیز از کنسرسیوم ایرانی-فرانسوی-چینی فاز ۱۱ پارس جنوبی خارج شده بود.

اجلاس راه ابریشم جدید یا نشست یک کمر بند و یک جاده، نشست دو روزه مقامات عالی رتبه صد کشور جهان در پکن با میزبانی و محوریت چین است که طی روزهای ۱۴ و ۱۵ ماه مه ۲۰۱۷ میلادی برگزار شد.

شاید بتوان تفاهم‌نامه بین ایران و چین را در راستای ایجاد طرح راه ابریشم یا طرح یک کمر بند و یک جاده دانست، که یک طرح سرمایه‌گذاری در زیربنای اقتصادی بیش از ۶۰ کشور جهان و توسعه دو مسیر تجاری «کمر بند اقتصادی راه ابریشم» و «راه ابریشم دریایی» است و در سال ۲۰۱۳ توسط کشور چین ارائه شده است. پشتوانه‌ی این طرح قدرت صنعتی اقتصاد چین و توان سرمایه‌گذاری آن است که در نهایت به همراه قدرت نظامی چین، با تسلط بر مسیرهای تجاری خشکی و آبی اوراسیا، چین را به سوی تبدیل شدن به قدرت برتر اقتصاد جهانی هدایت می‌کند. موافقان این طرح، آن را راهی برای ارتقای زیرساخت‌ها و کاهش شکاف آن بین کشورهای توسعه‌یافته و کشورهای در حال توسعه، کمک به رشد اقتصادی این کشورها و رونق تجارت بین‌المللی می‌دانند. اما مخالفان آن را طرحی استعماری می‌دانند که بسیاری از کشورهای هدف، توان بازپرداخت دیونش را ندارند و قراردادهایش شفاف نیست. چین از طرحی ۹۰۰ میلیارد

بدون تردید نقشی که خبرگان هر جامعه در بهبود شرایط آن با نظرات مشورتی خود دارند، بر کسی پوشیده نیست. تحرکاتی که در داخل ایران و در بین نخبگان در خصوص مشارکت با چین انجام می شود، حاکی از آن است که جامعه ایرانی و در مقدمه آن، نخبگان سیاسی، رسانه ای و اقتصادی، آگاه و هوشیارند و تلاش می کنند منافع کشورشان را تامین کنند.

نهادهای منطقه‌ای و بین‌المللی را افزایش می‌دهند و طرفین زیرساخت‌های دفاعی، مقابله با تروریسم و همکاری در عرصه‌های مختلف دفاعی را تقویت خواهند کرد.

در بعد سیاسی - راهبردی، طبق این سند، طرفین ضمن ارتقای تبادلات، رایزنی و همکاری‌های نزدیک خود در موضوعات مورد نظر و در نهادهای منطقه‌ای و بین‌المللی را افزایش می‌دهند و زیرساخت‌های دفاعی، مقابله با تروریسم و همکاری در عرصه‌های مختلف دفاعی را تقویت خواهند کرد.

در بعد اقتصادی سند ابعاد گسترده‌ای را شامل می‌شود از جمله تکمیل زنجیره‌های مکمل فرآوری داخلی ایران، تولید مشترک، همکاری در حوزه‌های نفت، صنعت و معدن و حوزه‌های مرتبط با انرژی، تاکید بر مشارکت موثر ایران در ابتکار کمربند-راه طرف چینی، تاکید بر همکاری در زمینه‌های زیرساختی، ارتباطی (ریلی، جاده‌ای، بندری و هوایی)، مخابراتی، علمی-فناوری، آموزشی و سلامت، تسهیل همکاری‌های بخش خصوصی، مالی-بانکی، گمرکی، مقررات‌زدایی و تاکید بر همکاری در توسعه مناطق ویژه و آزاد تجاری و صنعتی. با توجه به اتفاق نظر دو کشور بر اینکه ظرفیت‌های بالقوه برای همکاری‌ها فراتر از وضعیت کنونی است، ایران و چین همکاری‌های اقتصادی خود را به ویژه در پیوند دادن ایران به زنجیره ارزش محور از طریق تکمیل زنجیره‌های مکمل فرآوری داخلی و تولید مشترک به منظور تامین بازارهای داخلی دو کشور و کشورهای ثالث و در نهایت بهره برداری از ظرفیت‌های ایران از جمله نیروی کار جوان و ماهر تاکید می‌نمایند. از دیگر جنبه‌های بعد اقتصادی این سند، همکاری در حوزه‌های نفت، صنعت و معدن و حوزه‌های مرتبط با انرژی (نیرو، انرژی‌های تجدیدپذیر و ...) مبتنی بر دغدغه‌های توسعه ملی پایدار و زیست محیطی است. از موارد دیگر بعد اقتصادی این سند می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

● با هدف بهره‌برداری از مزایای ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیک، بر مشارکت موثر ایران در ابتکار کمربند-راه طرف چینی تاکید شده است.

● همکاری در زمینه‌های زیرساختی، ارتباطی (ریلی، جاده‌ای، بندری و هوایی)، مخابراتی، علمی-فناوری، آموزشی و سلامت مورد تاکید قرار گرفته است.

● تسهیل همکاری‌های بخش خصوصی از طریق رفع موانع همکاری مورد توجه بوده است.

● تسهیل همکاری‌های مالی-بانکی، گمرکی، مقررات‌زدایی، و همکاری در توسعه مناطق ویژه و آزاد تجاری و صنعتی از جمله در سواحل مکران و تقویت همکاری‌های غیرنفتی با تمرکز بر حوزه کشاورزی و دانش بنیان مورد تاکید قرار گرفته است.

تسهیل همکاری‌ها در زمینه سرمایه‌گذاری و تامین مالی پروژه‌ها و همکاری‌های اقتصادی؛

در بعد فرهنگی، برنامه همکاری جامع ایران و چین بر افزایش شناخت متقابل از طریق ارتقاء تبادلات مردمی (گردشگری)، رسانه‌ای، سازمان‌های مردم‌نهاد، انجمن‌های دوستی و همکاری دانشگاهی تاکید کرده است. سایر موارد بعد فرهنگی این سند شامل موارد زیر است:

● در سند مذکور بر افزایش شناخت متقابل از طریق ارتقاء تبادلات مردمی (گردشگری)، رسانه‌ای، سازمان‌های مردم‌نهاد، انجمن‌های دوستی و همکاری دانشگاهی تاکید شده است.

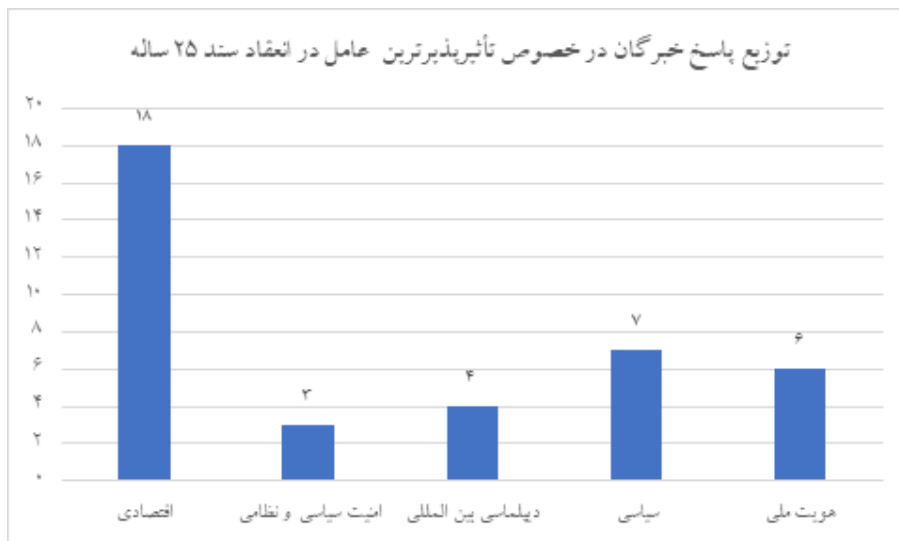
● طرفین در این رابطه سرمایه‌گذاری و کمک به تکمیل زیرساخت‌های لازم برای ارتقاء همکاری‌های فرهنگی در حوزه‌های مختلف از جمله صنعت گردشگری را مدنظر قرار داده‌اند.

سوال دیگری که در مورد این سند مطرح است، آن است که برنامه همکاری جامع ایران و چین حاوی چه مفاد و محتوایی نیست؟ این سند در راستای صلح، ثبات و توسعه منطقه ای و بین‌المللی تدوین شده و لذا در مخالفت با هیچ طرف ثالثی و یا برای مداخله در امور هیچ کشوری نیست. این سند یک نقشه راه برای همکاری‌های جامع دو کشور ایران و چین بوده و لذا حاوی هیچ قراردادی نمی‌باشد. در هیچ کجای سند کمی سازی در خصوص چشم انداز همکاری‌ها اعم از اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و یا راهبردی نشده است و لذا حاوی هیچ رقم و عدد خاصی از جمله در خصوص سرمایه‌گذاری و یا منابع مالی و پولی نمی‌باشد. این سند ۲۵ ساله نامگذاری شده است تا کلیت برنامه همکاری جامع دو کشور در این بازه زمانی بلندمدت دیده و پیگیری شود. بدیهی است بازه زمانی اجرای هر قرارداد دوجانبه ای بر اساس پیش بینی مندرج در خود قرارداد تعیین می‌شود. در این سند، واگذاری هیچ منطقه و یا هیچ انحصار متقابل و یا یکجانبه ای مطرح نبوده و لذا فاقد اعطاء هرگونه حق انحصاری است. در این سند مدیریت، اداره و یا بهره برداری از هیچ منطقه و یا حوزه ای واگذار نشده است.

● تحلیل سند همکاری ایران و چین در ابعاد مختلف بدون تردید نقشی که خبرگان هر جامعه در بهبود شرایط آن با نظرات مشورتی خود دارند، بر کسی پوشیده نیست. تحرکاتی که در داخل ایران و در بین نخبگان در خصوص مشارکت با چین انجام می‌شود، حاکی از آن است که جامعه ایرانی و در مقدمه آن، نخبگان سیاسی، رسانه ای و اقتصادی، آگاه و هوشیارند و تلاش می‌کنند منافع کشورشان را تامین کنند. در این بخش از این نوشتار سعی شده است با بهره گیری از نظرات خبرگان در حوزه‌های متفاوت، جنبه‌های مختلف سند همکاری ایران و چین مورد بررسی قرار گیرد. برای همین منظور سوالاتی مطرح و در اختیار خبرگان قرار گرفته است. در ادامه به طرح هر کدام از سوالات مذکور و تحلیل نظرات ایشان پرداخته شده است.

سوال اول: تأثیر پذیرترین عامل در انعقاد سند ۲۵ ساله بین

● شکل ۲. توزیع پاسخ خبرگان در خصوص تأثیر پذیرترین عامل در انعقاد سند ۲۵ ساله ایران و چین

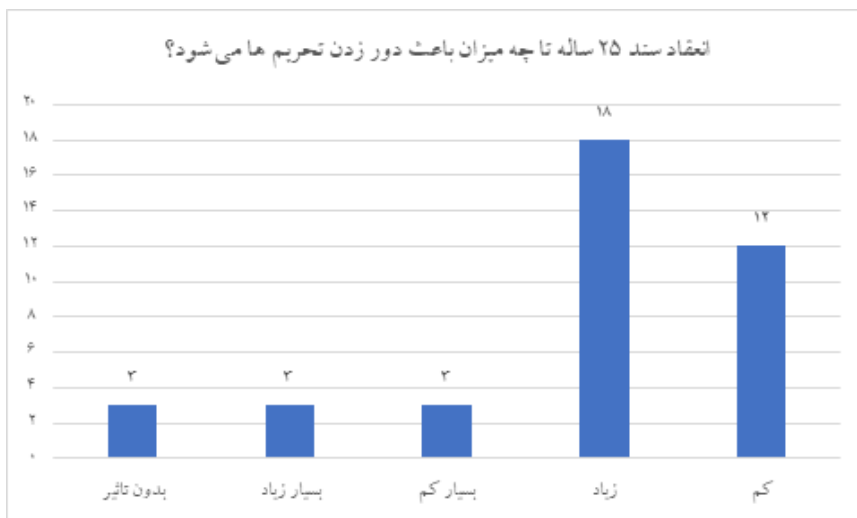
ایران و چین کدام است؟

به منظور بررسی این سوال به جمع آوری اطلاعات ۴۰ نفر از خبرگان دانشگاهی و سیاسی پرداخته شده است که نتایج آن به شرح زیر می باشد. همانگونه که از شکل فوق مشاهده می شود بالغ بر ۱۸ نفر از خبرگان تأثیر پذیرترین شاخص در انعقاد سند ۲۵ ساله را عامل اقتصادی می دانند، پس از آن ۷ نفر عامل سیاسی، ۶ نفر عامل هویت ملی، ۴ نفر عامل دیپلماسی بین المللی و ۳ نفر عامل امنیت سیاسی و نظامی را تأثیر پذیرترین شاخص در انعقاد این سند عنوان کرده اند.

نتایج پژوهش باتوجه به نتایج مصاحبه های به عمل آمده مبین این موضوع است که باتوجه به تحریم های ظالمانه غرب از یک سو و عدم سرمایه گذاری در کشور از سوی دیگر و به واسطه آن کمبود ارز، به ناچار کشور ایران به بلوک شرق و برقراری رابطه دیپلماتیک و اقتصادی و سیاسی با شرق سوق داده است.

شرق سوق داده است. از منظر اقتصادی به گزارش تجارت نیوز به نقل از نشریه پترولیوم اکونومیست، از مهم ترین موارد توافقنامه جدید این است که چین قصد دارد ۲۸۰ میلیارد دلار در بخش های نفت و گاز ایران سرمایه گذاری کند. احتمالاً بخش قابل توجهی از این سرمایه گذاری طی پنج سال ابتدایی اجرای قرارداد انجام می شود و مابقی آن در مراحل پنج ساله بعدی به صنعت نفت و گاز ایران تزریق خواهد شد. چینی ها همچنین قرار است سرمایه گذاری به ارزش ۱۲۰ میلیارد دلار برای توسعه زیرساخت های تولید و حمل و نقل در ایران انجام دهند. بخش اعظم این سرمایه گذاری هم در پنج سال ابتدایی اجرای قرارداد صورت می گیرد. از جمله مزایای این سند همکاری این است که شرکت های چینی برای حضور در طرح های توسعه میدانی جدید، قدیمی و نیمه کاره اولویت خواهند داشت. همچنین اولویت

● شکل ۳. توزیع پاسخ خبرگان در خصوص تأثیر گذاری سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین بر دور زدن تحریم ها

نتایج پژوهش باتوجه به نتایج مصاحبه های به عمل آمده مبین این موضوع است که باتوجه به تحریم های ظالمانه غرب از یک سو و عدم سرمایه گذاری در کشور از سوی دیگر و به واسطه آن کمبود ارز، به ناچار کشور ایران به بلوک شرق و برقراری رابطه دیپلماتیک و اقتصادی و سیاسی با شرق سوق داده است.

نصیب ایران شود. اول آنکه چین یکی از پنج کشوری است که عضویت دائم شورای امنیت را دارد. روسیه نیز در کنار ایالات متحده آمریکا، انگلیس و فرانسه در شورای امنیت دارای کرسی است. بنابراین برای جلوگیری از اعمال تحریم‌های بیشتر علیه ایران یا بازگرداندن احتمالی ایالات متحده به میز مذاکره، ایران اکنون دو رای از پنج رای شورای امنیت را در اختیار دارد. حضور غیرمنتظره محمدجواد ظریف در اجلاس گروه هفت فرانسه نیز نشان‌دهنده این موضوع است که شاید یک عضو دیگر شورای امنیت هم به سوی ایران متمایل شده باشد.

دومین مزیت این سند برای ایران تسریع تولید نفت از سه میدان اصلی این کشور است. چین توافق کرده تا روند توسعه یکی از مهم‌ترین میادین گازی ایران، فاز ۱۱ میدان گازی پارس جنوبی را سرعت ببخشد. شرکت ملی نفت چین (CNPC) یکی از سه شرکت بزرگ نفتی در چین است و در حال حاضر ۳۰ درصد از سهم پروژه توسعه میدان گازی پارس جنوبی را در اختیار دارد. این در حالی است که به دنبال تحریم‌های آمریکا شرکت توتال فرانسه از سهم ۵۰/۱ درصدی خود در این پروژه دست کشید و توافق خود را با ایران کرد. بر اساس این سند، چین همچنین قرار است تا تولید نفت میدان نفتی غرب کارون - شامل میدان آزادگان شمالی و میدان یادآوران - را افزایش دهد. شرکت ملی نفت چین در میدان نفتی آزادگان شمالی و شرکت ساینوپک در میدان یادآوران فعالیت می‌کنند. در نهایت، مزیت سوم برای ایران این است که اگرچه آمریکا معافیت‌های چین را تمدید نکرده است، اما این کشور متعهد شده تا خرید نفت از ایران را افزایش دهد.

سوال سوم: سند همکاری ایران و چین تا چه میزان موجب گسترش دانش هسته‌ای می‌شود؟

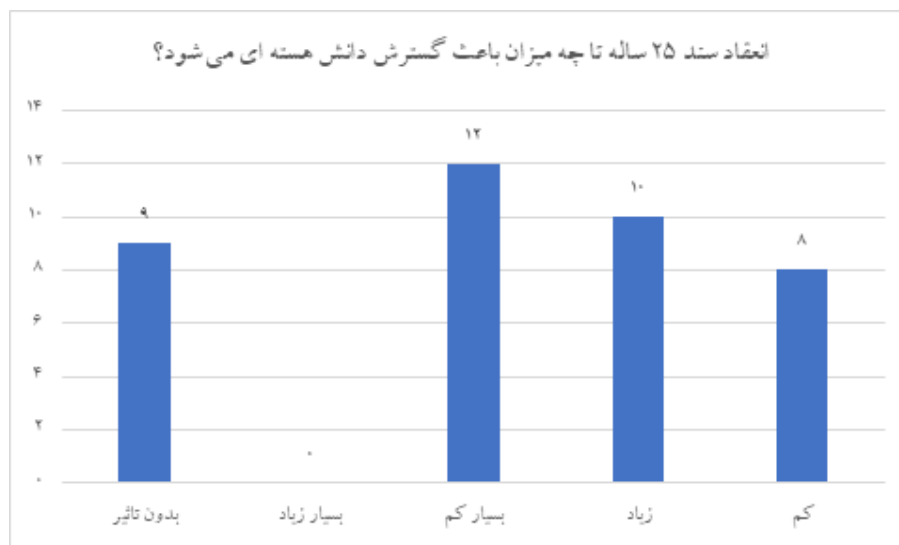
برای حضور در پروژه‌های پتروشیمی از جمله حوزه فناوری و سیستم‌ها، مواد اولیه فرایند و پرسنل مورد نیاز برای انجام این پروژه‌ها با چینی‌هاست. که بهترین فرصت جهت ورود تکنولوژی‌های جدید و به روز و اتمام پروژه‌های نیمه تمامی می‌باشد که در این فرصت طلایی کامل خواهد شد.

بر اساس سند همکاری جدید چین می‌تواند بخشی از تولیدات نفت، گاز و پتروشیمی ایران را با تخفیف ۱۲ درصد بر مبنای قیمت متوسط شش ماهه خریداری کند. این کشور همچنین می‌تواند مبلغ محصولات خریداری‌شده را با دو سال تاخیر پرداخت کند. در عین حال، قرار نیست در این مبادلات از دلار آمریکا استفاده شود و تمامی مبالغ به یوان چین یا دیگر ارزها پرداخت می‌شود. همچنین گفته شده، دست کم یک شرکت روسی می‌تواند در توافق میان ایران و چین حضور یافته و از مزیت خرید محصولات نفتی و گازی بهره‌مند شود.

سوال دوم: سند همکاری ایران و چین تا چه میزان باعث دور زدن تحریم‌ها در اقتصاد ایران می‌گردد؟

۱۸ نفر از خبرگان نقش این سند در دور زدن تحریم‌ها را کارساز دانسته‌اند. با توجه به تهدیدها و فشارهای آمریکا بر اقتصاد ایران، این سند می‌تواند به بهبود وضعیت اقتصادی ایران کمک کند؛ با توجه به اینکه به دلیل تحریم‌های اقتصادی، کشور ایران نتوانسته است سرمایه‌های خارجی به خصوص در صنعت نفت را جذب کند، این سند می‌تواند با همکاری چین به تقویت سرمایه‌گذاری خارجی کمک کند. همچنین برای فروش نفت، کشور ایران به یک مشتری دائمی و استراتژیک نیاز دارد که با این سند کشور چین می‌تواند مشکل فروش نفت به دلیل تحریم‌ها را رفع کند. در نهایت این سند می‌تواند به عنوان یک اهرم برای کاهش تحریم‌های غرب و آمریکا باشد.

● شکل ۴. توزیع پاسخ خبرگان در خصوص تأثیرگذاری سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین بر دانش هسته‌ای

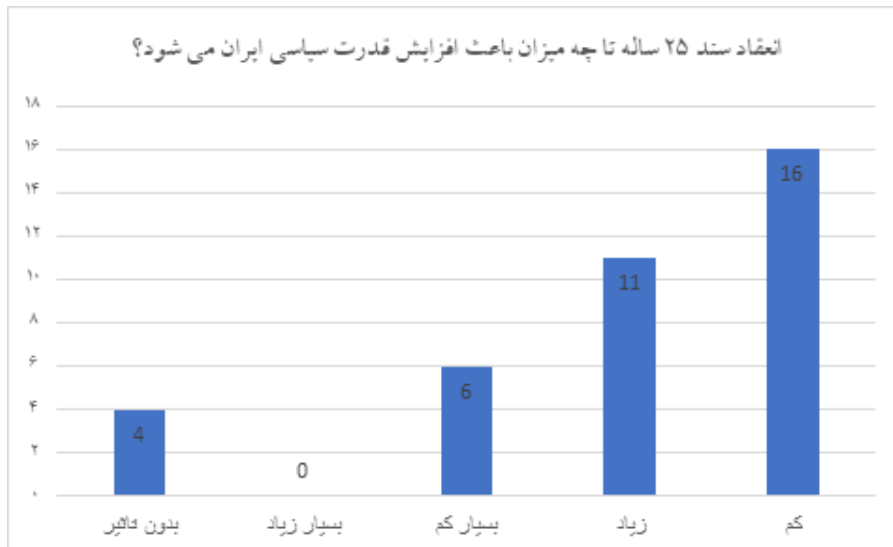
۲۰ نفر از خبرگان تأثیر این سند بر دانش هسته‌ای را کم و بسیار کم و ۹ نفر آن را بدون تأثیر دانسته‌اند. بر اساس نتایج به

به عبارتی در رابطه با کاهش اثر تحریم‌ها انتظار می‌رود از امضای این سند همکاری سه دستاورد در رابطه با دور زدن تحریم‌ها

بر اساس سند همکاری جدید چین می‌تواند بخشی از تولیدات نفت، گاز و پتروشیمی ایران را با تخفیف ۱۲ درصد بر مبنای قیمت متوسط شش ماهه خریداری کند. این کشور همچنین می‌تواند مبلغ محصولات خریداری‌شده را با دو سال تاخیر پرداخت کند.

شکل ۵. توزیع پاسخ خبرنگان در خصوص تأثیر گذاری سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین بر قدرت سیاسی ایران

با توجه به ارتقا و کسب جایگاه مناسب در دانش هسته ای توسط ایران و حساسیت این موضوع در بین سیاستمداران و مردم کشور، احتمالاً بعید به نظر می رسد که مسئولان متولی این سند، دانش هسته ای را به سند مذکور ارتباط زیادی بدهند.

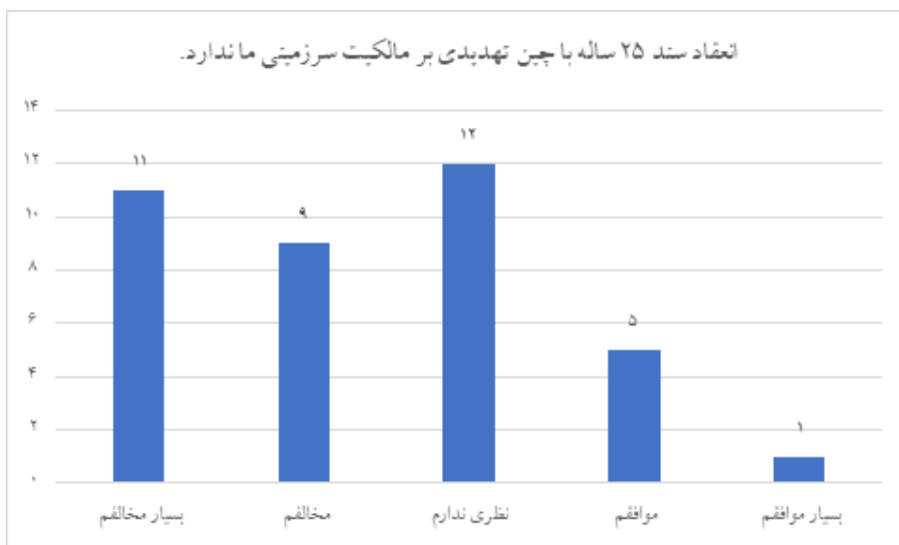
- ماهیت کمونیستی کشور چین و روح سلطه طلبی،
 - مواضع اعلامی چین در شورای امنیت سازمان ملل و رأی مثبت چین به قطعنامه های تحریمی علیه ایران و همسو با آمریکا،
 - موقعیت نابرابر ایران و چین از لحاظ توان سیاسی و اقتصادی در مقطع زمانی امضای سند مذکور،
 - امکان حذف رقبای چین و تبدیل شدن ایران به یک موقعیت انحصاری.
- نفر از خبرنگان بیان سوال ششم: آیا می توان گفت سند ۲۵ ساله ایران و چین هیچ گونه تهدیدی برای مالکیت سرزمینی ایران ندارد؟
- ۳۲ نفر از خبرنگان معتقد بوده اند که این سند همکاری، تهدیدهای سرزمینی برای کشور ما در پی خواهد داشت. نگرانی های جغرافیایی نسبت به سند همکاری ۲۵ ساله:
- سابقه کشور چین در قرارداد با سایر کشورها و بدهکار کردن آنها و استفاده از بنادر و سایر ظرفیت های این کشورها به واسطه دیون ایجاد شده،
 - نحوه انعقاد قراردادهای گذشته با کشور چین، مانند صید ماهی ترال در آب های خلیج فارس،
 - محرمانه بودن مفاد سند همکاری.
- دست آمده خبرنگان اثرپذیری دانش هسته ای را از تفاهم نامه مذکور ضعیف ارزیابی کردند. با توجه به ارتقا و کسب جایگاه مناسب در دانش هسته ای توسط ایران و حساسیت این موضوع در بین سیاستمداران و مردم کشور، احتمالاً بعید به نظر می رسد که مسئولان متولی این سند، دانش هسته ای را به سند مذکور ارتباط زیادی بدهند. همچنین با توجه به سابقه کشور چین در انصراف از کار در پارس جنوبی در زمان آغاز تحریم ها، شرایط اجاب می کند همکاری ها با کشور چین در این سند، در سایر زمینه ها گسترش یابد. البته پیش نویس این سند که سال گذشته در رسانه ها منتشر شد، طرح هایی را برای تأمین بلند مدت نفت خام ایران به چین و همچنین سرمایه گذاری در زیرساخت های نفت، گاز، پتروشیمی، تجدیدپذیر و انرژی هسته ای را نشان می داد.
- سوال پنجم: سند همکاری ایران و چین تا چه میزان باعث افزایش قدرت سیاسی ایران می شود؟
- ۲۲ نفر از خبرنگان بیان کرده اند که سند همکاری ایران و چین تأثیر کم و بسیار کمی بر افزایش قدرت سیاسی ایران دارد. نگرانی های سیاسی بابت این سند همکاری را می توان به شکل زیر بیان کرد:

جدول ۴. دیدگاه کشورهای مختلف نسبت به سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین

نتیجه	سطح معناداری	میانگین پاسخها	تعداد پاسخ دهندگان	
مخالف	۰/۰۰۱	۲/۳۳	۳۹	اروپا
مخالف	۰/۰۰۱	۲/۰۳	۴۰	کشورهای عربی حوزه خلیج فارس
مخالف	۰/۰۰۱	۱/۶۳	۴۰	آمریکا
بی تفاوت	۰/۳۸۳	۲/۸۵	۴۰	روسیه

منبع: یافته های پژوهش

● شکل ۶. توزیع پاسخ خبرگان در خصوص تأثیرگذاری سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین بر تهدیدات سرزمینی در ایران

بر اساس سند همکاری جدید چین می تواند بخشی از تولیدات نفت، گاز و پتروشیمی ایران را با تخفیف ۱۲ درصد بر مبنای قیمت متوسط شش ماهه خریداری کند. این کشور همچنین می تواند مبلغ محصولات خریداری شده را با دو سال تاخیر پرداخت کند.

که در طول دو سال گذشته و به رغم فشارهای آمریکا و تحریم چند شرکت چینی این کشور همچنان به خرید نفت خود از ایران ادامه داده است.

اهمیت این تفاهم نامه برای جمهوری اسلامی ایران وقتی در چارچوب رویکرد «نگاه به شرق» مورد بررسی قرار گیرد بیشتر خواهد بود. زیرا پس از برجام و بالاخص پس از خروج ایالات متحده آمریکا از آن تقریباً روشن شد که باتوجه به سیاست دیپلماسی ایران هیچ حسن نیتی را از سمت طرف ایالت متحده آمریکا و شرکای غربی نمی توان انتظار داشت و از سوی دیگر کشورهای اروپایی نیز پس از خروج آمریکا از برجام نشان دادند که نه توان مقابله با خواست آمریکا را دارند و نه عزم و اراده ای برای ایجاد این توان. به عبارت دیگر، غرب آن قدر برای روابط با ایران اهمیت قائل نبود و آن قدر در قبال ایران حسن نیت نداشت که تلاشی برای حفظ منافع ایران در چارچوب توافقی که خود روزگاری از آن به عنوان موفقیتی بزرگ یاد می کرد هم صورت نداد.

سوال هفتم: واکنش سایر کشورها به قرارداد ایران و چین چگونه خواهد بود؟

باتوجه به اطلاعات کسب شده از جامعه آماری این چنین برداشت می شود که بیشترین نارضایتی در خصوص ایجاد سند همکاری ۲۵ ساله فی ما بین ایران و چین، به کشور آمریکا مربوط است، هرچند از دید خبرگان پاسخ دهنده کشورهای عربی حوزه خلیج فارس و اروپا نیز از این سند همکاری رضایت ندارند و تنها کشور روسیه را نسبت به این سند بی تفاوت می دانند. باتوجه به پاسخ جامعه آماری می توان این گونه تبیین نمود که دولت ایالت متحده آمریکا از انعقاد چنین قراردادی میان ایران و چین راضی به نظر نمی رسد. چرا که این سند همکاری، بیش از پیش نقشه این دولت در پروژه فشار حداکثری بر ایران را تحت تأثیر قرار خواهد داد. به همین منظور واشنگتن در یک عملیات رسانه ای گسترده با همراهی متحدان خود به منظور جلوگیری از انعقاد چنین قراردادی اقدام می کنند. لازم به ذکر است

● جدول ۵. تأثیر پذیری ابعاد فرهنگی و اجتماعی نسبت به سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین

تعداد پاسخ دهندگان	میانگین پاسخها	سطح معناداری	نتیجه
۳۹	۱/۹۴۸	۰/۰۰۱	تأثیری ندارد
۳۸	۱/۱۹۴۷	۰/۰۰۱	تأثیری ندارد
۳۸	۲/۲۳۶	۰/۰۰۱	تأثیری ندارد
۳۸	۲/۲۴۴	۰/۰۰۱	تأثیری ندارد
۳۸	۲/۵۲۶	۰/۰۰۱	تأثیری ندارد
۳۸	۲/۵۰۰	۰/۰۰۱	تأثیری ندارد

● منبع: یافته های پژوهش

تواند تا حدی بر روی عادت های تغذیه‌ای و پوشش و حتی عقیدتی تأثیرات جزئی بگذارد و باتوجه به ماهیت زبان، زبان فارسی را نیز دست خوش تغییر نماید ولی تأثیر بسیار اندکی بر فرهنگ و بعد اجتماعی دارد و در تبیین این موضوع می توان اینگونه بیان کرد که بر اساس نظریه هانتینگتون نزدیکی تمدن اسلامی شیعی و کنفوسیوسی (و نماینده اصلی این دو تمدن یعنی ایران و چین) مهمترین تهدید تمدن غربی است. در ادامه بخشی از نظریه جنگ تمدن های هانتینگتون بیان شده و توضیح مختصری از اثر موافقت نامه ایران و چین بر تمدن غربی در این غالب بیان می شود.

هانتینگتون در سال ۱۹۹۶ تئوری خود را با انتشار کتابی به نام «برخورد تمدن ها و تغییر جهان» گسترش داد. البته این اصطلاح اولین بار توسط برنارد لوئیس در مقاله با نام بنیان خشم مسلمانان مطرح شد. از نظر هانتینگتون «پس از جنگ سرد، دولت های ملی به عنوان قوی ترین بازیگران صحنه جهانی باقی خواهند ماند؛

رویکرد نگاه به شرق از یکسو پاسخی به این عدم حسن نیت است که تفاهم درازمدت راهبردی با چین می تواند بخشی از آن باشد و از سوی دیگر محملی است برای حفظ منافع ملی ایران و مقابله با تحریم هایی که کشورهای غربی عامل آنها هستند.

سوال هشتم: تأثیرپذیری ایران در ابعاد فرهنگی و اجتماعی از قرارداد ایران و چین چگونه خواهد بود؟ یکی از مهم ترین مسائل مربوط به سند همکاری ایران و چین، تأثیرات بعد فرهنگی و اجتماعی آن است و باتوجه به سوال های مربوط به این حیطه می توان اینگونه بیان کرد که باتوجه به نظر خبرگان ایجاد سند ۲۵ ساله فی ما بین ایران و چین باتوجه به وجود تفاوت زیاد و ریشه ای در بعد فرهنگی و اجتماعی نمی تواند تأثیری بر این ابعاد در زندگی ایرانیان داشته باشد و همچنین تأثیری بر عقاید و نحوه پوشش و حتی خورد و خوراک ایرانیان ندارد. هرچند باتوجه به میانگین های به دست آمده میتوان نتیجه گرفت ورود ۲۵ ساله چینی ها در ایران می

یکی از مهم ترین مسائل مربوط به سند همکاری ایران و چین، تأثیرات بعد فرهنگی و اجتماعی آن است و باتوجه به سوال های مربوط به این حیطه می توان اینگونه بیان کرد که باتوجه به نظر خبرگان ایجاد سند ۲۵ ساله فی ما بین ایران و چین باتوجه به وجود تفاوت زیاد و ریشه ای در بعد فرهنگی و اجتماعی نمی تواند تأثیری بر این ابعاد در زندگی ایرانیان داشته باشد و همچنین تأثیری بر عقاید و نحوه پوشش و حتی خورد و خوراک ایرانیان ندارد.

● جدول ۶. تأثیر پذیری ابعاد اقتصادی نسبت به سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین

تعداد پاسخ دهنده	میانگین	انحراف معیار	دیدگاه خبرگان نسبت به سند ۲۵ ساله
۴۰	۲/۵۳	۰/۹۵۸	تأثیر زیاد دارد
۳۹	۱/۴۴	۱/۰۷۱	تأثیر بسیار کم دارد
۳۹	۱/۶۲	۱/۱۳۸	تأثیر کم دارد
۳۸	۱/۶۱	۱/۱۵۲	تأثیر کم دارد
۴۰	۲/۱۵	۱/۰۹۹	تأثیر کم دارد
۳۸	۲/۱۱	۱/۰۸۵	تأثیر کم دارد
۴۰	۲/۶۰	۰/۷۴۴	تأثیر زیاد دارد
۳۸	۱/۵۰	۱/۲۰۲	تأثیر کم دارد
۳۹	۱/۹۷	۱/۲۰۳	تأثیر کم دارد
۳۸	۱/۵۳	۰/۹۲۲	تأثیر کم دارد
۳۸	۱/۹۲	۱/۱۲۴	تأثیر کم دارد
۳۸	۲/۰۸	۱/۰۲۴	تأثیر کم دارد
۳۸	۱/۶۱	۱/۰۲۸	تأثیر کم دارد
۳۸	۱/۹۷	۱/۱۰۲	تأثیر کم دارد
۳۸	۱/۸۴	۰/۹۱۶	تأثیر کم دارد

● منبع: یافته های پژوهش

- اما برخوردهای اصلی در سیاست جهانی، میان تمدن‌ها بروز می‌کند. برخورد تمدن‌ها وجه غالب سیاست‌های جهانی را تشکیل خواهد داد و در آینده خطوط گسل میان تمدن‌ها مرز نبرد میان آنها است» (هانتینگتون، ۱۳۸۰؛ ۳۶۱ به نقل از رضایی، ۱۳۸۹: ۱۸۰). از نظر هانتینگتون تمدن یک هویت فرهنگی است. هانتینگتون در تئوری خود تمدن‌های جهان را به چهار حوزه تمدنی اصلی تقسیم می‌کند. تمدن غرب مسیحی، تمدن اسلامی، تمدن کنفوسیوسی و تمدن هندویی. به طور جزئی‌تر هشت تا نه تمدن را در جهان فعلی به عنوان تمدن‌های اصلی نام می‌برد که عبارتند از: تمدن غربی، اسلامی، کنفوسیوسی، ژاپنی، هندو، ارتدکس، اسلاوی، امریکای لاتین و آفریقای (همان: ۳۶۴).
- **هانتینگتون در خصوص علل برخورد تمدن‌ها دلایل زیر را دخیل می‌داند:**
 - اختلاف تمدن‌ها اساسی است
 - خود آگاهی تمدنی در حال افزایش است
 - تجدید حیات مذهبی وسیله‌ای برای پرکردن خلا هویت در حال رشد است
- رفتار منافقانه غرب موجب رشد خود آگاهی دیگر تمدن‌ها گردیده است
- ویژگیها و اختلافات فرهنگی تغییر ناپذیرند
- منطقه گرایی اقتصادی و نقش مشترکات فرهنگی در حال رشد است
- خطوط گسل موجود بین تمدن‌ها امروزه جانشین مرزهای سیاسی و ایدئولوژیک دوران جنگ سرد گردیده است.
- بر اساس نظریه هانتینگتون بیشترین احتمال درگیری غرب با تمدن اسلامی و کنفوسیوسی است. از طرفی کمترین خطر درگیری تمدن اسلامی با تمدن کنفوسیوسی است. با توجه به این دو نتیجه است که هانتینگتون خطر ایجاد ارتباط فراگیر میان تمدن اسلامی و کنفوسیوسی را بزرگترین عامل خطر برای تمدن غربی می‌داند.
- در این نظریه هانتینگتون به جهان غرب هشدار داده‌است، که در قرن آینده رویارویی و برخورد جدی بین تمدن‌های گوناگون و از آن جمله برخورد تمدن‌های غرب با اتحاد تمدن‌های اسلامی و کنفوسیوسی حتمی

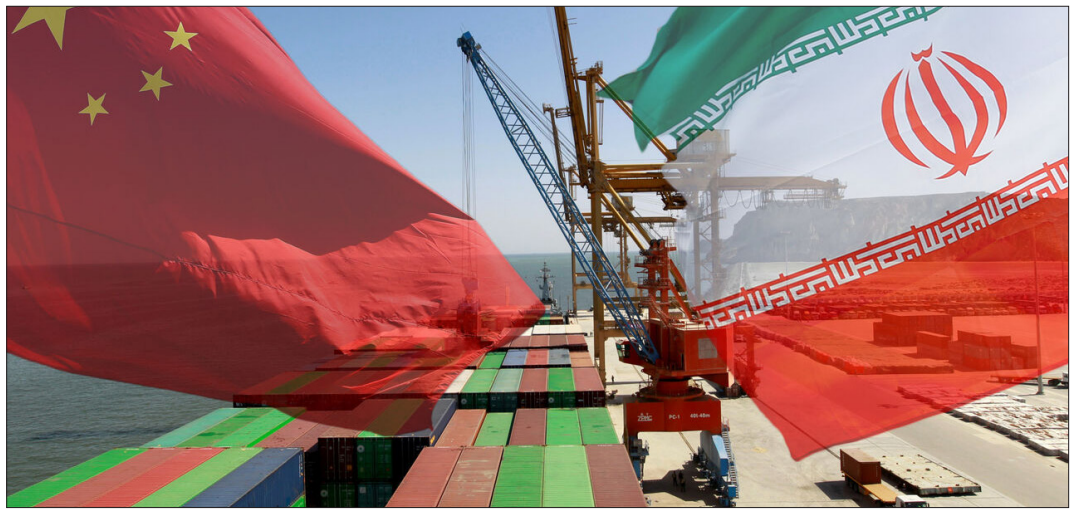

بر اساس نظریه هانتینگتون بیشترین احتمال درگیری غرب با تمدن اسلامی و کنفوسیوسی است. از طرفی کمترین خطر درگیری تمدن اسلامی با تمدن کنفوسیوسی است. با توجه به این دو نتیجه است که هانتینگتون خطر ایجاد ارتباط فراگیر میان تمدن اسلامی و کنفوسیوسی را بزرگترین عامل خطر برای تمدن غربی می‌داند.

● جدول ۷. رتبه‌بندی تأثیرپذیری مؤلفه‌های اقتصادی نسبت به سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین

رتبه	میانگین رتبه	مؤلفه اقتصادی
۱	۱۱/۲۸	افزایش درآمدهای دولت
۲	۱۰/۳۱	تسهیل و توسعه تجارت بین الملل ایران را از مسیر جاده ابریشم
۳	۹/۱۵	بهبود بازار بورس
۴	۸/۸۸	مشارکت و تقویت بخش خصوصی داخلی
۵	۸/۶۵	افزایش صادرات
۶	۸/۲۸	ارزش ارز رایج در کشور (دلار)
۷	۸/۲۴	افزایش هزینه های دولت
۸	۷/۸۸	ورود فن آوری اطلاعات پیشرفته
۹	۷/۷۵	شکوفایی اقتصاد ایران
۱۰	۷/۱۴	تخصیص گرایی
۱۱	۷	همسو اقتصاد مقاومتی
۱۲	۶/۷۸	کمک به اقتصاد دانش بنیان
۱۳	۶/۴۹	اشتغال زایی
۱۴	۶/۳۲	کاهش خط فقر
۱۵	۵/۸۸	بومی سازی صنایع در کشور

● منبع: یافته‌های پژوهش

باتوجه به نتایج پرسشنامه های توزیع شده و میانگین نظرات خبرگان، بیشترین تأثیر این قرارداد را می توان در افزایش درآمدهای دولت دانست و کمترین تأثیر آن طبق نظرات کارشناسان در بومی سازی صنایع داخلی است، که نگرانی بسیاری از کارشناسان داخلی نیز همین موضوع بوده است.

دولت و سپس تسهیل و توسعه تجارت باتوجه به همان تئوری کمربند-جاده می باشد که به واسطه این طرح نیز صادرات و توزیع محصولات ایران به تمام نقاط جهان قابل بهبود است. در واقع افزایش درآمدهای دولت را می توان در از دو منظر در این سند همکاری مورد بررسی قرار داد. اول نقشی که این سند همکاری می تواند در فروش نفت داشته باشد و دوم نقش آن در ارتقاء تجارت.

کشور چین به دنبال یک منبع تأمین انرژی مطمئن و بلندمدت است تا تنوع سید واردات انرژی خود را افزایش و ریسک احتمالی که شاید به واسطه آمریکا و تحریم های ایجاد شود را کاهش دهد. صنعت چین در دهه های گذشته، یکی از بزرگترین تقاضاکنندگان نفت و گاز و پتروشیمی بوده و واردات نفت خود را از روزانه یک میلیون بشکه نفت در سال ۲۰۰۰ به روزانه ۱۰ میلیون بشکه نفت افزایش داده است. در این سند همکاری ایران تعهد می دهد نفت خام مورد نیاز چین را برای مدت ۲۵ سال تأمین نماید و در عوض چین نیز متعهد می شود منابع حاصل از فروش نفت را برای توسعه زیرساخت های اقتصادی ایران از جمله صنعت نفت مصرف کند.

در مورد تأثیر این سند بر ارتقای سطح تجارت ایران نیز باید به این نکته توجه داشت که یکی از مشکلات جدی کشورها در تجارت و بالخصوص مناطق آزاد، حمل و نقل و اتصال به کریدورهای حمل و نقلی است، کشور ایران نیز به دنبال گسترش چنین زیرساختی است. عضویت ایران در سازمان همکاری شانگهای و حضور کشورهایی که در مسیر ایران و چین هستند، تخصیص وام هایی توسط بانک توسعه زیرساخت های آسیا، می تواند ایران را در ایجاد زیرساخت های پایدار و گسترش تجارت کمک دهد.

است. هانتینگتون برای اثبات «خطر اسلام» نتایج نظرسنجی انجام شده در آمریکا را منتشر نمود. نظرسنجی که طی آن اکثریت پرسش شوندهاگان به این گمان بودند که خطری به نام خطر اسلام، وجود دارد. از زمان انتشار نتایج این نظرسنجی ظاهراً بسیاری از مردم بدان اعتقاد پیدا کرده اند. قابل توجه است که هانتینگتون سه کشور ایران، چین و عراق را بزرگترین تهدید برای ایالات متحده می داند.

بر اساس این نظریه می توان استنباط کرد که چرا موافقت نامه ای بین ایران و چین تا این حد از طرف امریکایی ها در خارج از کشور و نفوذی های داخلی خطرناک است. بر این اساس پیش بینی می شود آمریکا از ابزارهای فشار یا تشویق، مثلاً تهدید طرفین و یا اعطای امتیازاتی به دو طرف تلاش کند تا این موافقت نامه را تضعیف کند. البته راهکارهایی چون فشار از درون از طرف نفوذی های غربی و ایجاد اغتشاش از طرف هواداران غربی داخلی نیز دور از تصور نیست.

سوال نهم: تأثیرپذیری ایران در ابعاد اقتصادی از قرارداد ایران و چین چگونه خواهد بود؟

باتوجه به نتایج پرسشنامه های توزیع شده و میانگین نظرات خبرگان، بیشترین تأثیر این قرارداد را می توان در افزایش درآمدهای دولت دانست و کمترین تأثیر آن طبق نظرات کارشناسان در بومی سازی صنایع داخلی است، که نگرانی بسیاری از کارشناسان داخلی نیز همین موضوع بوده است. طبق نظرات خبرگان در مجموع تأثیرات اقتصادی این سند همکاری در اکثر مؤلفه های اقتصادی کم خواهد بود. نتایج آزمون فریدمن در رتبه بندی این مؤلفه های اقتصادی در جدول ۶ نشان داده شده است. نتایج این رتبه بندی در تحلیل تأثیرات اقتصادی این سند همکاری کمک بیشتری خواهد کرد.

مهمترین تأثیر این سند در بخش افزایش درآمدهای

● راه کارها جهت تحکیم جایگاه ایران در سند همکاری ۲۵ ساله با چین

● نقشه راه همکاری های اقتصادی و صنعتی با چین باید به صورت مرحله به مرحله ترسیم شود و متناسب با رسیدن هر مرحله به اهداف خود برای ایران، منافع کشور چین نیز تأمین گردد، این مورد با توجه به تجربه برجام و عدم تعهد کشورهای غربی به تعهدات برجامی خود مهم است.

● طراحی زیرمجموعه های این سند همکاری باید منافع را در غالب منافع مشترک تعریف کند. این مورد هم برای شرکت های چینی تعهدآور و الزام آور است. بسیاری از زیرساخت هایی که توسعه می یابد (مانند زیرساخت های صنعت نفت) موجب بهره مندی بیشتر کشور چین نیز خواهد شد.

● ایجاد تیم ها و ظرفیت های کارشناسی برای طراحی و مدیریت مناسب قراردادهای سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین.

● نقشه راه همکاری های اقتصادی و صنعتی با چین باید به صورت مرحله به مرحله ترسیم شود و متناسب با رسیدن هر مرحله به اهداف خود برای ایران، منافع کشور چین نیز تأمین گردد، این مورد با توجه به تجربه برجام و عدم تعهد کشورهای غربی به تعهدات برجامی خود مهم است.

● طراحی زیرمجموعه های این سند همکاری باید منافع را در غالب منافع مشترک تعریف کند. این مورد هم برای شرکت های چینی تعهدآور و الزام آور است. بسیاری از زیرساخت هایی که توسعه می یابد (مانند زیرساخت های صنعت نفت) موجب بهره مندی بیشتر کشور چین نیز خواهد شد.

● ایجاد تیم ها و ظرفیت های کارشناسی برای طراحی و مدیریت مناسب قراردادهای سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین.

● نقشه راه همکاری های اقتصادی و صنعتی با چین باید به صورت مرحله به مرحله ترسیم شود و متناسب با رسیدن هر مرحله به اهداف خود برای ایران، منافع کشور چین نیز تأمین گردد، این مورد با توجه به تجربه برجام و عدم تعهد کشورهای غربی به تعهدات برجامی خود مهم است.

● طراحی زیرمجموعه های این سند همکاری باید منافع را در غالب منافع مشترک تعریف کند. این مورد هم برای شرکت های چینی تعهدآور و الزام آور است. بسیاری از زیرساخت هایی که توسعه می یابد (مانند زیرساخت های صنعت نفت) موجب بهره مندی بیشتر کشور چین نیز خواهد شد.

● ایجاد تیم ها و ظرفیت های کارشناسی برای طراحی و مدیریت مناسب قراردادهای سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین.

همچنین باتوجه به نظر خبرگان رتبه سوم تاثیر این سند همکاری را می توان در بازار بورس مشاهده نمود. در تبیین این مورد می توان گفت تسهیل در امر صادرات و به تبع آن واردات مواد اولیه، رونق تولید و کارخانه جات تولیدی را به همراه خواهد داشت که موجب افزایش ارزش شرکت های عضو در بازار بورس می گردد. از همین رو رتبه چهارم بیشترین تأثیر در بین مؤلفه های اقتصادی به تقویت بخش خصوصی داخلی تعلق گرفته است.

همچنین کمترین تأثیر این سند همکاری بر مؤلفه های اقتصادی در مورد تأثیر آن بر بومی سازی صنایع در کشور است. البته در این سند گسترش همکاری در بین نهادهای فناوری و علمی دو کشور، تعریف پروژه های مشترک و آزمایشی در زمینه فناوری های هوشمند و هوش مصنوعی، انجام تحقیقات مشترک توسط دانشگاه های دو کشور، ایجاد مراکز صنعتی و فناوری محور، همکاری شرکت های خودرو ساز دو کشور و تولید لوازم خانگی و ... دیده شده است، اما شاید بتوان تأثیر پایین این سند بر بومی سازی صنایع از دید خبرگان را در عقبه تفاهم نامه های چین با سایر کشورها جستجو کرد. شرکت های چینی همواره در طی قراردادهای اقتصادی خود در کشورهای مختلف، بر خلاف شرکت های غربی که همواره از ظرفیت های نیروی کار همان مناطق استفاده می کنند، از نیروی کار چینی استفاده می کنند؛ که فرصت گسترش دانش بومی در صنایع را کاهش می دهد. در این مورد تأثیر این سند بر اشتغال زایی در رتبه چهاردهم مؤلفه های اقتصادی تحقیق حاضر قرار گرفته است. همچنین با وجود قراردادهای نیمه تمام و انجام نشده شرکت های چینی در ایران که تحریم های بین المللی نیز در آن بی تأثیر نبوده است، اعتماد جامعه خبرگان به انتقال دانش به ایرانیان کاهش یافته است. از نمونه های این موارد، می توان به پالایشگاه آبادان اشاره کرد که چینی ها متعهد بودند با دریافت مبلغ ۲/۴ میلیارد دلار از ایران، پالایشگاه آبادان را نوسازی کنند. با این وجود پس از تحریم های بین المللی چینی ها از این پروژه خارج شدند. مورد دیگر شیوه عملکرد چینی ها در ساخت سد نسبتاً بزرگ طالقان است که قرار بود چینی ها به همراهی پیمانکاران ایرانی آن را به سرانجام برسانند، که بر خلاف آن از نیروی کار چینی استفاده کردند. در سطح بین الملل نیز سابقه قرارداد کشور چین با کشور کامبوج، نشان می دهد، بعد از امضای قرارداد بین این دو کشور، یک میلیون نیروی کار چینی به این کشور وارد شده اند، هرچند قیاس کشور کامبوج و ایران ماهیتاً صحیح نیست، ولی این موارد تأثیر منفی بر ذهن خبرگان خواهد داشت.

نقشه راه همکاری های اقتصادی و صنعتی با چین باید به صورت مرحله به مرحله ترسیم شود و متناسب با رسیدن هر مرحله به اهداف خود برای ایران، منافع کشور چین نیز تأمین گردد، این مورد با توجه به تجربه برجام و عدم تعهد کشورهای غربی به تعهدات برجامی خود مهم است.